

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi
00102 EDUSKUNTA

Porin kaupungin rakennusvalvonnan lausunto HE 3/2026 vp

Porin kaupungin rakennusvalvonnan päällikkö on tarkastellut hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain ja rakentamislain muuttamisesta saatuaan lausuntopyynnön eduskunnan ympäristövaliokunnalta. Tässä lausunnossa otetaan kantaa hallituksen esitykseen.

Lausunto perustuu niihin näkemyksiin ja kokemuksiin, joita Porin kaupungille on kertynyt, maanpuolustuksellisesti tärkeän tuotantolaitoksen rakentamista koskevat lupahakemukset käsittelevänä rakennusvalvontaviranomaisena ja rakennuskohteen sijaintikuntana. Porin kaupungin elinvoima- ja ympäristölautakunta on 4.6.2025 myöntänyt voimassa olevan rakentamislain 43 §:n mukaisen sijoittamisluvan ja poikkeamisluvan maanpuolustuksellisesti tärkeän tuotantolaitoksen rakennushankkeelle.

Lupatarkastelun yhteydessä on konsultoitu erityisasiantuntijoina Kirsi Martinkauppia (rakentamislain valmistelija), Lauri Jääskeläistä (rakentamislain oppaan kirjoittaja), sekä Paula Mäenpäättä ja Minna Mättöä (Kuntaliitto). Asiantuntijakuulemisen perusteella varmistimme, että sijoittamislupa on oikea menettely maanpuolustuksellisesti tärkeän tuotantolaitoksen kohdalla siinä tilanteessa, jossa toteuttamisluvan edellyttämä tarkempi valmistelu on vielä kesken.

Lupapäätöksistä on valitettu Turun hallinto-oikeuteen. Tätä lausuntoa annettaessa valitusten käsittely hallinto-oikeudessa on kesken.

1. Maanpuolustuksellisesti tärkeät tuotantolaitokset

Uusi rakentamislaki on astunut voimaan 1.1.2025. Rakentamisluvan osalta rakentamislain 43 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

“Rakentamislupa koostuu alueidenkäytöllisten edellytysten (sijoittamisen edellytykset) tarkastelusta ja olennaisten teknisten vaatimusten (toteuttamisen edellytykset) tarkastelusta. Rakentamisluvan myöntää kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Luvan hakijan niin pyytäessä kunta voi ratkaista sijoittamisen edellytysten olemassaolon erillisellä päätöksellä (sijoittamislupa).”

Rakentamislain 43 – 46 §:issä on määritelty rakentamisluvan, ja erillisellä päätöksellä myönnettävän sijoittamisluvan edellytykset. Rakentamislain mukaan sijoittamislupa voidaan myöntää asemakaava-alueelle, kaavoittamattomalle alueelle ja suunnittelutarvealueelle, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät.

Sijoittamislupa toimii kaavoituksen korvaavana menettelynä, kun rakentamislain 43 – 46 §:ien edellytykset täyttyvät, eikä hanke olennaisesti vaikeuta kaavan laatimista tai muuta alueiden käytön järjestämistä. Sijoittamislupa mahdollistaa hankkeen etenemisen ilman kaavaa tai kaavasta poiketen, kun vaaditut rakentamiseen liittyvät selvitykset ja vaikutusarviot osoittavat sijoittamisen olevan turvallista ja yhteensopivaa ympäröivän maankäytön kanssa. Hallituksen esityksessä on myös Porin kaupungin rakennusvalvonnan näkökulmasta tunnistettu, että sijoittamislupa toimii kaavoituksen korvaavana menettelynä. Rakentamislain 43 §:n 1 momentin mukaan hanketoimijalle on annettava mahdollisuus hakea rakentamislupa joko yhtenä kokonaisuutena tai tarvittaessa kahdessa osassa. Mikäli hankkeen suunnitelmat ovat valmiit myös toteuttamisen osalta, ei lupamenettelyä tule perusteettomasti monimutkaistaa tai viivästyttää, jakamalla rakentamislupaa kahteen osaan.

Sijoittamisluvan keskeisenä tarkoituksena on mahdollistaa vaikutusten arvioinnin aloittaminen riittävän varhaisessa vaiheessa, erityisesti silloin kun toteuttamista koskevat suunnitelmat eivät vielä ole valmiit. Näin varmistetaan, että hankkeen luvitus etenee hallitusti ja vaiheittain ilman tarpeettomia esteitä.

Lakiluonnoksen kohteena oleva maanpuolustuksellisesti tärkeä tuotantolaitos ja sen toiminta edellyttää laitoksen rakentamista koskevien lupien lisäksi muita lupia. Laitoksen toiminnan vaatimukset, vaikutukset ja varoalueet arvioidaan erillisissä ympäristölupa- ja kemikaaliturvallisuuslupamenettelyissä.

2. Muutosten voimaantulo ja rakentamislain 43 - 46 §:ien perusteella jo myönnettyt luvat

Lakimuutosta sovellettaessa on tärkeää huomioida myös hankkeet, joille on jo myönnetty sijoittamislupa tai rakentamislupa voimassa olevan lainsäädännön nojalla, mikäli ne ovat luonteeltaan vastaavia ja kuuluvat tämän muutoksen tarkoitamiin maanpuolustuksellisesti tärkeisiin tuotantolaitoksiin.

Näiden hankkeiden osalta tulee varmistaa, että lupamenettelyjen tulkinta ja soveltaminen eivät aiheuta tarpeettomia viivytyksiä tai epäselvyyksiä, vaan että ne voivat edetä suunnitellusti ja hyödyntää uuden sääntelyn

tarjoamaa joustavuutta. Tämä on erityisen tärkeää huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, sillä jo käynnissä olevien hankkeiden eteneminen tukee välittömästi puolustuksellisia tavoitteita. Tämän näkökulman pohjalta tulee erityisesti huomioida rakentamislain 43 c §, sekä kemikaaliturvallisuuslain 20 a §.

Pyydämme, että 43 c §:ää vastaavat hankkeet, joille on myönnetty sijoittamislupa tai rakentamislupa voimassa olevan lainsäädännön nojalla (rakentamislain 43 §), huomioidaan erityisesti lakia säätäessä. Sillä myös niillä on kriittinen merkitys koskien huoltovarmuutta ja kansallista turvallisuutta, siitä huolimatta, että luvat on myönnetty ennen lakiuudistuksen voimaantuloa.

2.1 Muutosehdotus koskien rakentamislain 43 c §:ää

Esitämme, että rakentamislain 43 c § (1. momentti) muutettaisiin seuraavaan muotoon:

“43 c § Eräiden maanpuolustukselle tärkeiden tuotantolaitosten sijoittamislupa

Rakentamisluvan hakijan niin pyytäessä maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisen edellytysten olemassaolo voidaan ratkaista sijoittamisluvalla ilman asemakaavaa rakennusvalvontaviranomaisen harkintaan perustuen tai ilman sellaista yleiskaavaa, jossa on määrätty sen käyttämisestä rakentamisluvan myöntämisen perusteena, jos kyseessä on:

- 1) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 6 §:n 25 kohdassa tarkoitettu maanpuolustukselle tärkeä tuotantolaitos; tai*
- 2) maanpuolustuksen varautumistarkoituksen edellyttämä tuotantolaitos, joka ei ole Puolustusvoimien hallinnassa, mutta jolla on puolustusministeriön lausunnon perusteella olennainen merkitys maanpuolustukselle.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettua sijoittamislupaa (maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupa) voidaan käyttää ainoastaan, jos tuotantolaitos sijaitsee alueella, jolla ei ole voimassa olevaa asemakaavaa. Rakentamisluvan hakijan on liitettävä maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupahakemukseen 62 §:ssä tarkoitetut selvitykset. Lisäksi hakemukseen on liitettävä puolustusministeriön lausunto, jolla on osoitettu tuotantolaitoksella olevan olennainen merkitys maanpuolustukselle tai maanpuolustukseen varautumiselle, tai 43 §:n mukaista sijoittamislupaa on ennen sen lainvoimaa täydennettävä vastaavalla puolustusministeriön lausunnolla, mikäli kyseessä on tähän pykälään rinnastettava tuotantolaitos.

Kunnan rakennusvalvontaviranomainen voi poiketa maanpuolustukselle tärkeän sijoittamisluvan käsittelyssä rakennuspaikkaa ja sen kokoa koskevasta rakennusjärjestyksen määräyksestä.”

2.2 Muutosehdotus koskien kemikaaliturvallisuuslain 20 a §:ää

Esitämme, että kemikaaliturvallisuuslain 20 a § muutettaisiin muotoon, joka huomioi myös voimassa olevan rakentamislain 43 §:n perusteella myönnetyn sijoittamisluvan seuraavasti:

"20 a § Maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamisluvan huomioon ottaminen

Mitä 20 §:ssä säädetään, ei sovelleta, jos maanpuolustukselle tärkeälle tuotantolaitokselle on myönnetty rakentamislain 43 c §:n mukainen maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamislupa, tai 43 §:n mukainen sijoittamislupa, jonka puolesta puolustusministeriö on antanut lausunnon ja lausunnossaan osoittanut, että tuotantolaitoksella on olennainen merkitys maanpuolustukselle tai maanpuolustukseen varautumiselle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen 23 a, 25 ja 59 §:ssä tarkoitettua lupaa tai ilmoitusta koskevaa päätöstä tehtäessä tulee ottaa huomioon tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettu sijoittamislupa."

3. Valitusoikeus ja sen rajaaminen

Maanpuolustuksellisesti tärkeissä hankkeissa, jotka herättävät laajaa julkista ja poliittista keskustelua, puoltavien ja vastustavien mielipiteiden vaikutus voi hidastaa hankkeen toteuttamista. Tästä syystä on perusteltua harkita valitusoikeuden rajaamista ehdotetusta.

Maanpuolustuksellisesti tärkeissä hankkeissa valitusoikeuden tulisi olla rajattu vain niille tahoille, joihin hankkeella voi olla todellisia, suoria ja välittömiä vaikutuksia, kuten niille maanomistajille, naapurikiinteistöjen haltijoille tai muille, joiden oikeuksiin tai velvollisuuksiin hanke voi välittömästi vaikuttaa. Laajaa ja epäsuoraa valitusoikeutta ei tule sallia, sillä se voi johtaa perusteettomiin viivytyksiin ja vaarantaa hankkeen etenemisen, mikä on ristiriidassa kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden turvaamisen kanssa. Rajattu valitusoikeus varmistaa oikeusturvan niille, joihin hanke välittömästi ja konkreettisesti vaikuttaa, mutta samalla tukee nopean toiminnan periaatetta, joka on välttämätön näin kriittisissä hankkeissa.

Maanpuolustuksellisesti tärkeissä hankkeissa, joissa ympäristövaikutusten arviointi- eli ns. YVA-menettelyä ei ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 36 §:n nojalla sovelleta, ei ole perusteltua antaa laajaa valitusoikeutta yhdistyksille tai järjestöille. YVA-menettely on keskeinen väline laajojen ympäristövaikutusten arvioimisessa ja osallistumismahdollisuuksien turvaamisessa. Mikäli YVA ei ole tarpeen, hankkeen vaikutukset ovat rajatumpia, ja valitusoikeuden tulisi kohdistua vain niihin tahoihin, joihin hanke välittömästi ja suoraan vaikuttaa. Laaja yhdistysten valitusoikeus ilman YVA-menettelyä voi johtaa perusteettomiin viivytyksiin ja vaarantaa hankkeen etenemisen, mikä on ristiriidassa kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden turvaamisen kanssa. Rajaus varmistaa oikeusturvan olennaisille osapuolille, mutta tukee samalla nopean toiminnan periaatetta näin kriittisissä hankkeissa.

Koska hankkeen ympäristövaikutuksia tarkastellaan erillisessä ympäristölupamenettelyssä, ei valitusoikeuden rajaaminen merkitsisi ympäristöseikkojen huomiotta jättämistä.

Pyydämme huomioimaan, että hallituksen esityksessä esitetty muotoilu 179 b §:ää koskien tekee säätelystä valitusoikeuden osalta tiukempaa, kuin muille räjähtämisen riskin omaaville laitoksille, kuten esimerkiksi ilotulitetehtaille, joiden valitusoikeus on rajatumpi.

3.1 Muutosehdotus koskien rakentamislain 179 b §:ää

Katsomme, että rakentamislakiin esitettyä 179 b §:tä, joka koskisi erikseen määriteltyä valitusoikeutta eräiden maanpuolustuksellisesti tärkeiden tuotantolaitosten sijoittamisluvasta ei ole tarpeen. Esitämme, että se poistetaan.

Voimassa olevan rakentamislain 179 §:n 1 ja 2 momentti riittävät määrittämään valitusoikeuden myös niissä tilanteissa, kun kyseessä on maanpuolustuksellisesti tärkeä tuotantolaitos.

4. Lupamenettelyjen nopeuttaminen

Rakennusvalvonnan päällikkö yhtyy näkemykseen siitä, että kemikaaliturvallisuuslaissa ja rakentamislaisa säädettyjä lupamenettelyjä on tarpeen nopeuttaa ja selkiyttää maanpuolustuksellisten turvallisuusetujen näkökulmasta.

Kemikaaliturvallisuuslakiin on esitetty nyt kyseessä olevien lupahakemusten ja ilmoitusten ensisijaistettua käsittelyä (§ 25 a). Näemme tarkoituksenmukaisena sisällyttää vastaava mekanismi myös rakentamislakiin.

Lupaprosessissa tulee ottaa huomioon rakentamislain 43 §:ssä säädetty sijoittamisen edellytykset, jotta rakentaminen tapahtuu alueidenkäytön ja turvallisuuden kannalta asianmukaisesti. Maanpuolustuksellisesti tärkeiden kohteiden osalta on kuitenkin olennaista, että lain soveltaminen ja menettelyt tukevat nopeaa toimintaa. Huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää, että lupaprosessit voidaan toteuttaa viivytyksettä ilman tarpeettomia hallinnollisia esteitä, tinkimättä kuitenkaan keskeisistä turvallisuutta ja rakentamista koskevista edellytyksistä. Käytännön toiminnallisuuden parantaminen on välttämätöntä, jotta kriittiset hankkeet voidaan sijoittaa ja toteuttaa tehokkaasti kansallisen turvallisuuden näkökulmasta.

Maanpuolustuksellisesti tärkeillä tuotantolaitoksilla tulee olla erityisasema lisäksi kemikaaliturvallisuuslainsäädännössä. Vaikka muut räjähteitä käsittelevät laitokset, kuten ilotulitetehtaat, kuuluvat samaan lainsäädäntökehykseen ja niihin liittyy räjähtämisen riski, maanpuolustuksellisesti tärkeät hankkeet eroavat olennaisesti tarkoituksensa ja kansallisen merkityksensä vuoksi. Näiden hankkeiden lupamenettelyjen tulee olla sujuvampia ja nopeampia, jotta huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittiset toiminnot voidaan turvata viivytyksettä. Tämä ei tarkoita turvallisuusvaatimuksista tinkimistä, vaan menettelyjen joustavoittamista ja priorisointia, jotta lupaprosessi tukee nopean toiminnan periaatetta poikkeuksellisissa olosuhteissa.

5. Sijoittamisluvan edellytykset ja eri lupaprosessien erillisyydet

Rakentamislain mukainen lupaprosessi ja kemikaaliturvallisuuslain mukaiset lupamenettelyt ovat toisistaan erillisiä, ja ne palvelevat eri tarkoituksia. Rakentamislupa keskittyy arvioimaan rakentamisen edellytyksiä ja vaikutuksia, kuten alueidenkäytön, kaavoituksen ja rakenteiden turvallisuuden vaatimuksia.

Laitoksen toiminnan edellytykset arvioidaan erillisissä lupaprosesseissa, joihin kuuluvat esimerkiksi kemikaaliturvallisuutta koskevat luvat sekä ympäristöluvat. Näiden lupien tarkoituksena on varmistaa, että laitoksen toiminta täyttää sille asetetut turvallisuus- ja ympäristövaatimukset.

Hallituksen esityksessä rakentamislakiin on esitetty otettavan uusi 46 b §, jossa maanpuolustuksellisesti tärkeän tuotantolaitoksen rakentamista koskevan sijoittamisluvan edellytyksiin on sisällytetty laitoksen toimintaa koskevia edellytyksiä ja määräyksiä. Muun muassa kohdissa 4, 5 ja 13 on rakentamislain 43 – 46 §:istä poikkeavia määräyksiä kohtuuttomasta haitasta, varoalueista ja onnettomuuksien ehkäisystä, jotka rakennusvalvonnan näkökulmasta kuuluvat tuotantolaitoksen toimintaa koskevan lupaharkinnan piiriin.

6. Maanpuolustuksellisten hankkeiden erottaminen puhtaan siirtymän hankkeista

Pyydämme huomioimaan, että maanpuolustuksellisesti tärkeät hankkeet eivät ole rinnastettavissa puhtaan siirtymän kohteisiin, ja niiden lupamenettely vaatii erilaista tarkastelua.

Nämä kaksi asiaa eivät liity toisiinsa edes lainsäädännöllisen taustan näkökulmasta. Puhtaan siirtymän sijoittamislupa perustuu ensisijaisesti ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin, joissa painopiste on kestävä kehityksen edistämisessä ja päästöjen vähentämisessä. Sen sijaan maanpuolustuksellisesti tärkeät tuotantolaitokset liittyvät kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden turvaamiseen, mikä edellyttää erityisiä menettelyjä ja poikkeuksia esimerkiksi tiedonsaannin, kuulemisen ja lupakäsittelyn osalta. Näissä hankkeissa arviointi ei voi rajoittua alueidenkäytön tai ympäristövaikutusten näkökulmaan, vaan siihen sisältyy kansallisen puolustuksen kriittisten tarpeiden huomioiminen. Lisäksi huoltovarmuutta koskevissa hankkeissa on välttämätöntä, että lupaprosessit mahdollistavat etenemisen nopealla aikataululla, jotta maanpuolustukselle tärkeät toiminnot voidaan turvata viivytyksettä. Tämä tekee hankkeista luonteeltaan poikkeuksellisia, ja vaatii erillisen sääntelykehityksen.

7. Tiedottaminen, tiedoksianto ja kuuleminen

Kemikaaliturvallisuuslain 31, 32 ja 104 g §:iin ehdotetaan säännöksiä siitä, miten maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen lupamenettelyssä voidaan poiketa kuulemista ja tiedottamista koskevista määräyksistä, kun kyse on julkisuuslain 24.1 §:n 10 kohdassa säädetyistä salassa pidettävistä asiakirjoista tai poikkeaminen on muutoin maanpuolustuksen luonteen tai erityistehtävien vuoksi välttämätöntä.

7.1 Muutosehdotus

Esitämme, että vastaavan kaltainen säännös sisällytetään myös rakentamislain 43 c §:ään, huomioon otettavaksi maanpuolustukselle tärkeän tuotantolaitoksen sijoittamista ja rakentamista koskevassa lupamenettelyssä.

8. Kaavoitus

Rakennusvalvonnan näkökulmasta maanpuolustuksellisesti tärkeät hankkeet tulee voida sijoittaa sekä kaava-alueelle, että kaavoittamattomalle alueelle. Kaava-alueella edellytyksenä on, että alueidenkäyttö tukee hanketta ja sen toteuttamista. Kaavoittamattomalla alueella sijoittamisen tulee olla mahdollista, mikäli rakennusvalvontaviranomainen arvioi, että paikka soveltuu rakentamiselle ja täyttää rakentamisen keskeiset edellytykset. Tämä joustavuus on välttämätöntä, jotta maanpuolustuksellisesti tärkeät hankkeet, jotka liittyvät huoltovarmuuden turvaamiseen, voivat edetä nopeasti ja tehokkaasti ilman tarpeettomia viivytyksiä.